

Učiteljski TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi poli. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 2.

V Ljubljani, 15. januarija 1881.

Tečaj XXI.

Vem in morem!

To oboje naj združuje poučevanje. V ljudski šoli se morajo otroci mnogo naučiti. Ako šola dela na to, da se otroci nauče mnogo za življenje porabnega in praktičnega, je smoter njen materielen, praktičen, ako se pa prizadeva le za to, da pri nauku probuja duševno moč, da vzbuja pozornost, vterjuje spomin in otroka vadi misliti, takrat je smoter formelen, realen. Pravo poučevanje ne gleda le na potrebe v navadnem življenji, a prizadeva si tudi za izobraževanje duševnih moči, — vem a tudi morem, to naj je smoter ljudski šoli. — Iz tega se izpeljujejo naslednja pravila.

a) Pri poučevanju naj se predmet, kar moč, vsestransko preudari in naj se izobražujejo pri tem različne duševne zmožnosti. — Kdor hoče kaj veljati, kaj izverstnega doseči, mora se sicer pred vsem za taisto prizadevati, a vendar ne sme tukaj jednostransko postopati; marveč vse duševne moči naj se v pravem somerji in različno vadijo. — Ako tedaj obravnavamo kak predmet, ni zadosti, da se samo nazor zbuja, spomin vadi, razum bistri, marveč se mora tudi serce blažiti in volja za dobra dejanja vterjevati; pravo poučevanje gleda na vsega človeka, kakoršen je in biva, ozira se tudi na telesni razvoj; pri učencih ne gleda ne le na to, da kaj vedo, da kaj znajo, pokaže jim tudi, kako jim bode to praktično koristilo. — Ako šola tega ne stori, je slabo ž njo.

b) Poučevanje naj vodi do samodelavnosti in naj zbuja duševno živost. — Človek se giblje, dela in prenareja. Da je poučevanje naravi primerno, ne sme takšno biti, da bi učenik le predaval, a učenci samo poslušali, a primerna vprašanja naj zbude duha in njih odgovor naj priča, da so se kaj naučili. Misliti in govoriti, delati in posnemati, poučevati

in naučevati, to so točke, okoli katerih se giblje vsak pouk. Duha krepča le to, kar si je sam privadil. Kar si ne pridela, tega nima. Vaja povzdiguje vednost in moč in ji vsposobi za življenje, vterjuje in krepča duševne zmožnosti in dari. — Samodelavnost je podlaga samostalnosti in značajnosti, in pripelje do omike in imovitosti. Ni ga predmeta v ljudski šoli, pri katerem bi se učenci ne vzbujali v samodelavnost. Dober nauk je tisti, ki vzbuja, varuje in podpira duševno gibčnost, a preganja duševno zaspanost in pasivno vdeleževanje.

c) Dober nauk ne opušča ponavljanja. Vaja sicer pokaže, koliko se je napredovalo pri pouku. A to še ni zadost. Otroci so zelo pozabljivi, v vsakdanjem življenji se zgubi, česar jim je šola s težavo v glavo ubila. Naravi je tedaj primerno, da se učitelj dostikrat povrača na to, česar je prej učil, da tedaj pridno ponavlja. Jacotot pravi: Pri poučevanju je ponavljanje poglobitvena stvar, in tudi vse. Vemo le to, kar smo dostikrat ponavljali; misliti moremo le o tem, kar imamo v spominu. Bolj ko se tvarina s časom gromadi, toliko potrebnejše je. Iz ponavljanje, pravi Jean Paul, vzhaja vsaktera omika in učenost. Nja bistvo je tako, da je marsikaj ponavljanje, kar se pa tako ne imenuje. Ponavljanje je n. p. ako otroci pismeno odgovarjajo na vprašanja, ki so po nekaterih šolskih knjigah postavljena na koncu kacega poglavja. Ako otroci gledajo dobre slike, katere jim počitujejo priučeno učno gradivo, je to v resnici ponavljanje. Ako se sorodne tvarine med sabo zvežejo ali kakor pravimo koncentrujejo, je to posebno dobro ponavljanje. Tvarine se tako vzajemno pojasnujejo in dopolnujejo; marsikaj, kar učenci pervikrat niso do dobrega razumeli, postane jim jasno in se popolnoma v spomin vtisne. Ako je za ponavljanje odločen poseben čas in red, pospešuje tudi redovnost in pravilnost. Ako se učitelj strogo derži ponavljanja in ne odjenja prej, da se učenci do dobrega priuče predmeta, je tudi pripomoček, s katerim se vadijo vztrajnosti, in tako se spolnuje izrek Jean Paula, da iz ponavljanja vzhaja vsaka omika. Najboljše ponavljanje pa je vporaba. Učenci združujejo staro (poprej priučeno) z novim. Hrepene po tem, kar se imajo dalej priučiti, in veselega serca se loté svojega posla. A vendar ni dobro, ako učitelj s ponavljanjem čaka do konca leta.

d) Poučevanje naj se ozira na posebnosti (individualnost) učencev. Vsi imamo jedno in isto človeško naravo, isto tako tudi jednaki namen (kar se tiče najvišega namena, za kar smo vstvarjeni). Tudi metoda za poučevanje je jednaka, ki gleda na to, da si pridobi otrok takih vednost in ročnost, ki so potrebne vsakemu človeku, brez razločka stanu in poklica. Pa pri vsakem človeku je taista človeška narava drugačno izražena, in to je individualnost, ki je vsota posebnosti pri posameznem, kakor je to podelila narava, po nji se človek razločuje od človeka; filozof Schleiermacher pravi, da je individualnost smes človeške narave pri posameznem človeku.

Na to se mora ozirati vsak, ako noče presilovati človeške narave. Zato uže pravi Rhabanus Maurus: „Vsak po svoje!“ Individualnost se ozira a) na spol, b) na posebne zmožnosti ali prirodne darove, c) na otroke ali so iz mest ali iz kmetov, d) na dosedanje življenje, e) na različen temperament ali nagnenje. Pri poučevanju je gledati na spol. Pri deklicah prevlada čutje, ki se tudi prej zbuja, kakor pri dečkih, a pri teh prevlada razum; dečki se morajo vaditi samodelavnosti, po širokem svetu se bodo kretali svoje dni; a žena je bolj namenjena za domačo sobo, za domače kroge, posebno je tukaj gledati za versko-nravno izobraženje, ker bogoljubnost daje ženski pravo ceno in vrednost.

Učitelj naj se sploh vsikdar samega sebe vprašuje, kako bom to ali uno stvar obravnaval, da bom pravo zadel, t. j. da se bom oziral na pravila, po katerih se razvija človeška narava in na stališče, na katerem so učenci. To naj je učitelju pravilo, kedar si odbira metodo, po katerih poučuje svoje učence.

„Poučuj naravi primerno!“ to naj bode učitelju kažipot pri njega vzvišenem smotru, in vse njegovo delovanje pri odgoji in pouku bo v soglasji s človeško naravo in z božjo postavo, ki je človeku v serce zapisana.

Jožef Žemlja.

Razum te je vže tedaj v Metelčici zložil tudi pesmice: Človeško življenje (Dobnik življenja na sveti — Hitro kot senca leti; — Nočes besedam verjeti, — Prašaj, kaj ckušnja učí itd.); Ljubljanske gospe in njih hčere (Ljubljanske gospé — Gosti le imajo, — Nič drujga ne znajo, — So lahko lepe . .); Pijanec ino njega žena (Kdor se zlo po svetu trudi, — Dosti burkov naletí . .); Godec (Povsod me poznajo, — De pévec (tiček) sim zvit; — Veselje imajo — Med se me dobit' . . gl. v „Novicah“ 1848 l. 9.); Ni ga več (Groza, strah, trepet obide — Ude vse, serce, kosti; — Kedar mi novica pride: — Ah, umerl je, več ga ni! . .); Poletni večer (Glej! škerlat gore prevleče, — Kader jame se mračit'; — Posmehvaje Hesper meče — Iz potoka zlati svit..prim. natisnjeno v „Novicah“ 1851 l. 25).

Javno se prikaže pesnik Žemlja med Čbeličarji, in to l. 1832 v „Kr. Čbelice III. Bukv.“, kjer se z dvema zvezdicama — ** — zaznamnani nahajate dve pesmici njegovi: Gore nec (Tamor, planine redé mi živino, — Lepíga žita napolnim sí stog, — Žgance polite pa krape z družino — Jém, ne beračím, zahvaljen bod' Bog! . .); Dolenec (O zarji se zelja nakosim, — Podméta pa kaše najém, — Nevtrudeno dnéva znoj nosim, — Za uro zgubljeno ne vém . . str. 33 — 36). In l. 1833 v „IV. Bukv.“: 28. jutro velciga travna 1828 (Letu n Gorenskím kraji — Slab moj duh spet oživi; — Menim, de prebivam v rají, — Deleč preč so vse skerbi . . str. 35. 36.). Pripravil in izročil je bil vže tudi za „V. Bukv.“ dve pesmici, ki ste pa prišle na